

УДК 369.2:331.228:364.013:351.84

Мельничук О.В.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри фінансів і кредиту**Подільського державного аграрно-технічного університету*

ПОРЯДОК ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ СТРАХУВАЛЬНИКАМ ФОНДОМ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ З ТИМЧАСОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розкрито особливості фінансування страхувальників Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності для надання застрахованим особам матеріального забезпечення, наводяться аналітичні матеріали за даними районного відділення фонду та здійснюється їх аналіз. Досліджується переваги та недоліки запровадження єдиного соціального внеску та його вплив на фінансування фонду. Спираючись на аналітичні дані підприємства, розкриваються проблемні аспекти зазначеної процедури відшкодування та пропонуються зміни до порядку фінансування страхувальників, які дозволять скоротити тривалість виплат та узгодити інформацію у податковій звітності щодо зазначених доходів працівників. Об'єктом дослідження обрано Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Предметом дослідження виступають соціально-економічні явища і процеси, що відбуваються в системі соціального страхування. Результати дослідження досягнуті за допомогою методів індукції та дедукції, а також аналізу основних тенденцій розвитку, відносних величин структури і табличного методу.

Ключові слова: соціальний захист, соціальний ризик, соціальне страхування, соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності, соціальні виплати, допомога з тимчасової втрати працездатності.

Мельничук О.В. ПОРЯДОК ВОЗМЕЩЕНИЯ РАСХОДОВ СТРАХОВЩИКАМ ФОНДОМ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ ПО ВРЕМЕННОЙ ПОТЕРЕ РАБОТОСПОСОБНОСТИ И ПУТИ ЕГО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

В статье раскрываются особенности финансирования страхователей Фондом социального страхования по временной потере работоспособности и расходам, предопределенным захоронением, для предоставления застрахованным лицам материального обеспечения, приводятся аналитические материалы по данным районного отделения фонда и осуществляется их анализ. Исследуются преимущества и недостатки введения единственного социального взноса, а также его влияние на финансирование фонда. Опираясь на аналитические данные предприятия, раскрываются проблемные аспекты отмеченной процедуры возмещения и предлагаются изменения к порядку финансирования страхователей, которые позволят сократить длительность выплат и согласовать информацию в налоговой отчетности относительно отмеченных доходов работников. Объектом исследования избран Фонд социального страхования по временной потере работоспособности. В качестве предмета исследования выступают социально-экономические явления и процессы, которые происходят в системе социального страхования. Результаты исследования достигнуты с помощью методов индукции и дедукции, а также анализа основных тенденций развития, относительных величин структуры и табличного метода.

Ключевые слова: социальная защита, социальный риск, социальное страхование, социальное страхование по временной потере работоспособности, социальные выплаты, помощь по временной потере работоспособности.

Melnychuk O.V. PROCEDURE FOR FINANCING OF INSURERS BY THE SOCIAL INSURANCE FUND AGAINST TEMPORARY DISABILITY, AND WAYS TO IMPROVE IT

The article discloses peculiarities of financing insurers by the Social Insurance Fund against Temporary Disability for insured persons to be given material security; contains analytical materials based on the information provided by the Fund executive management, and contains their (analytical materials) analysis. Advantages and disadvantages of implementation of a single social contribution (SSC) and its affecting the Fund financing. So most of scientists and experts referred to the main advantages of the SSC, simplification of registration of payers with the funds, reduction of expenses for registration and payment of contributions and reporting, drop in number of inspections. Still, in the author's opinion, drop in sending in reports to the funds has not happened, because, in the event of expenses being financed by the funds, reporting is not annulled, but submitted quarterly as before. Basing upon the enterprise analytical data, problematic issues of the stated procedure for compensation are uncovered, and changes to procedure for financing insurers are proposed, which make it possible to reduce payment time and coordinate information in tax accounts with regard to the said incomes of employees. The Fund of Social Insurance against Temporary Disability has been selected as a subject of research. Targets of research are social and economic events and processes ongoing within the system for social insurance. Research results have been achieved by means of induction and deduction methods, as well as of analysis of the basic development trends, the structure and table method relative values. Development of the social insurance system in Ukraine is caused by its close dependence on the state social policy and the state being limited in material security of the population in case of insurance risks. For the purpose of improving social insurance, the author proposes the following: as soon as possible, to unite the funds that provide the same insurance services into a single institution; in normative documents, provide for a possibility of jointly financing a special account by the funds and the enterprise for the purpose of acceleration of premium payments to insured persons and harmonization of the tax accounts; to grant the funds authorization to conduct operating control of initial documents which give a right to make payments during submission of a payment order, for the purpose of optimization of both inspections (audits), and their consequences; to revise a source of financing of the fund management apparatus.

Keywords: social protection, social risk, social insurance, social insurance against temporary disability, social payments, social benefit.

Постановка проблеми. Соціальна стабільність у розвинутому суспільстві передбачає забезпечення високої якості життя, що супроводжується реалізацією прав громадян на соціальний захист при настанні соціальних ризиків. Проте дефіцит бюджетних коштів не дає можливості в Україні найближчим часом кардинально вирішити проблеми соціального забезпечення.

Реформування системи загальнообов'язкового державного страхування шляхом введення єдиного соціального внеску мало певні переваги, а саме: спрощення механізму оподаткування доходів найманих працівників для страхувальників та водночас достатньо не забезпечило дохідну частину фондів соціального страхування, а особливо одного із най-

важливіших його видів – соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та витратами зумовленими похованням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На різних етапах суспільного розвитку питанням соціального страхування присвятили свої праці науковці, серед яких можна відзначити Л. Бабич, М. Боднарчук, М. Бойко, Г. Волощук, С. Гончарова, О. Губар, А. Кириченко, В. Керунова, Е. Лібнова, О. Мельник, І. Новак, А. Сидорчук, М. Шаварина [3], С. Юрій. Зокрема авторами О. Губар, А. Кириченко, В. Керуновою [1], С. Юрієм досліджуються питання суспільно-економічного напрямку системи соціального страхування та його удосконалення; окремі дослідники (В.С. Андреев, О.М. Васильєв, А.Н. Егоров, О.Л. Захаров, С.М. Прилипка, І.М. Сирота, та ін.) приділяють увагу дослідженню принципів загальнообов'язкового державного соціального страхування; особливостям процедури контролю за витрачанням коштів фонду присвячені праці О. Золотарьової, Т. Нікітіної [8], М. Шавариної [3] та інших. Поряд з тим недостатньо вивченим залишається питання порядку фінансування фондами (особливо соціального страхування з тимчасової втрати працездатності) витрат страхувальникам та його практичної реалізації, що негативно впливає на процес формування податкової звітності підприємств.

Постановка завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування основних недоліків порядку фінансування страхувальників для надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з метою запровадження напрямків його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальний захист, за визначенням В. Керунової, – це «система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення в разі настання соціальних ризиків» [1, с. 78], до яких належать безробіття, нещасний випадок, що супроводжується втратою працездатності чи втратою годувальника, хвороби тощо. Вітчизняна система соціального страхування передбачає створення Фондів соціального страхування: на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві, з тимчасової втрати працездатності та Пенсійного фонду. Однією із найбільш важливих форм реалізації прав громадян на соціальний захист є загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», діяльність фонду передбачає «матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою заробітної плати (доходу) внаслідок тимчасової втрати працездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності та пологів, часткову компенсацію витрат, пов'язаних із смертю застрахованої особи або членів її сім'ї, а також надання соціальних послуг за рахунок бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, що формується шляхом сплати страхових внесків роботодавцем, громадянами, а також за рахунок інших джерел, передбачених цим Законом [2].

Аналізуючи зміст фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності в нормативно-правових актах, варто його порівняти із трактуваннями окремих науковців. Так, на думку М. Шавариної, «за матеріальним змістом соціальне страхування

з тимчасової втрати працездатності є централізованим фондом грошових коштів, який має такі ознаки: використання коштів характеризується однобічним рухом грошових коштів; державно-правове регулювання використання коштів та їх винятково цільовий характер; динамічність; мобільність; масштабність» [3, с. 253]. Зазначимо, що дане визначення можна застосувати одночасно і до всіх трьох фондів соціального страхування, а тому актуальним питанням реформування системи соціального страхування на сьогодні стало об'єднання двох фондів соціального страхування із тимчасової втрати працездатності та соціального страхування від нещасних випадків на виробництві [4]. Цьому сприяло і запровадження з 1 січня 2011 року механізму сплати єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [5].

Введення єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ) супроводжувалося гострими дискусіями щодо його переваг та недоліків. Більшість науковців та практиків до основних переваг ЄСВ відносили спрощення системи реєстрації платників в фондах, скорочення витрат на облік і сплату внесків та подання звітності, зменшення кількості перевірок (хоча вважаємо, що окремі положення можна заперечити). Поряд з тим реформа не дозволила зменшити податкове навантаження на фонд оплати праці, а, навпаки його збільшила; не забезпечила достатнього фінансування фондів, а навпаки його зменшила. На жаль, на нашу думку, не відбулося і скорочення звітності до фондів, адже у випадку фінансування фондами витрат страхувальникам звітність не скасовується, подається щоквартально, як і раніше.

Адміністрування єдиного соціального внеску та облік доходів, що підлягають оподаткуванню ЄСВ, здійснюються одночасно Державною фіскальною службою та Пенсійним фондом України. Крім того, Державна фіскальна служба здійснює облік цих же доходів найманих працівників при обчисленні податку з доходів фізичних осіб та формує Єдиний реєстр платників – фізичних осіб за ідентифікаційними кодами. Платники щомісячно подають до органів державної фіскальної служби Звіт про суми нарахованої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення, допомоги, компенсації) застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до органів доходів і зборів (Додаток 4 до Порядку формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, далі – Додаток 4), а також щоквартально Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (Форма 1 ДФ), що дає змогу фіскальній службі порівнювати доходи, що відображаються одночасно у різних формах звітності.

Таким чином, підпорядкування адміністрування ЄСВ до компетенції Державної фіскальної служби дасть можливість останній вже на стадії камеральної перевірки звітності одночасно контролювати правильність та об'єктивність оподаткування доходів найманих працівників при обчисленні податку з доходів фізичних осіб та єдиного соціального внеску. У той же час вважаємо, що за таких обставин доречним було б скоротити звітність щодо заробітної плати найманих працівників, яка дублюється Додатку 4 та у Формі 1ДФ.

Як зазначає М. Шаварина, «запровадження єдиного соціального внеску негативно вплинуло на формування доходів фонду» [3, с. 254] соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Ми погоджуємося з думкою автора, оскільки несвоечасність компенсації фондом витрат страхувальникам – результат недостатнього його фінансування. Поряд з тим вважаємо за необхідне представити аналіз фінансових ресурсів на соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності (Таблиця 1) на прикладі Кам'янець-Подільської міської виконавчої дирекції Хмельницького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (зазначаю, що у 2012 році відбулося об'єднання виконавчих дирекцій фонду міста і району).

Аналізуючи інформацію, представлену в таблиці 1, можна стверджувати, що за період 2012–2013 років зростають видатки, здійснені виконавчою дирекцією фонду за практично усіма видами виплат, а саме: допомоги з тимчасової втрати працездатності, допомоги по вагітності та пологах, допомоги на поховання, оздоровчі заходи та виплати громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської АЕС та скорочуються витрати фонду на утримання апарату управління. Проте у звітному році при подвійному зростанні витрат на утримання апарату управління фонду скорочуються практично всі виплати крім виплати допомоги на поховання.

Варто звернути увагу, що в 2014 році Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності припинено придбання новорічних подарунків для дітей віком до 14 років, що черговий раз підтверджує його наміри до вимушеного скорочення видатків.

На думку окремих авторів, для оптимізації видаткової частини фонду необхідно впорядкувати фінансування оздоровчих заходів, оскільки вони не мають чіткої відповідності страховим принципам, а тому не повинні фінансуватися за рахунок страхових коштів [3, с. 255; 1, с. 83]. Як свідчить інформація, представлена у таблиці 1, частка витрат на оздоровлення у структурі усіх видатків Фонду у 2013–2014 була на рівні 23–24%, що складає майже четверту частину усіх виплат. Тому припинення фінансування витрат на оздоровлення у 2015 році дозволить суттєво скоротити видатки Фонду та прискорити фінансування за іншими видами допомоги.

Слушною, на наш погляд, є пропозиція М. Шавариної щодо заміни джерела фінансування поточних витрат на утримання апарату управління Фонду на кошти державного бюджету [3, с. 255], адже неправомірною, на нашу думку, є ситуація скорочення виплат страхувальникам при зростанні витрат на утримання апарату управління.

Дослідження практичних аспектів надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду дозволило виявити окремі недоліки Порядку фінансування страхувальників для надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (далі – Порядок), затвердженого Постановою управління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 22.12.2010 р. № 26.

Відповідно до пункту 4 даного Порядку, на підставі рішення комісії (уповноваженого) із соціального страхування підприємства про призначення матеріального забезпечення страхувальник-робото-

Таблиця 1

Динаміка та структура фінансування витрат страхувальникам за даними звітності, тис. грн

Склад витрат	2011 р.*		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Допомога з тимчасової непрацездатності	4592,8	50,8	8476,0	49,8	9872,6	48,4	9315,8	47,1
Допомога по вагітності та пологах	2906,6	32,2	4782,5	28,1	5087,9	24,9	4821,6	24,4
Допомога на поховання	42,0	0,5	90,8	0,5	68,2	0,3	90,2	0,5
Оздоровчі заходи	1258,7	13,9	3090,5	18,3	4930,5	24,1	4564,9	23,1
Виплати громадянам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС	2,9	0,0	6,5	0,0	13,7	0,1	11,0	0,0
Утримання апарату управління	237,6	2,6	560,6	3,3	446,1	2,2	979,5	4,9
Всього витрат	9040,6	100,0	17006,9	100	20419,0	100	19783,0	100

*- інформація включає лише показники по місту

Джерело: побудовано на підставі звітних даних Кам'янець-Подільської міської виконавчої дирекції Хмельницького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [6]

Таблиця 2

Аналіз тривалості фінансування застрахованих осіб з Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у ТОВ «Сібекс» у 2014–2015 рр.

№ з/п	Дата видачі лікарняного листка	Дата подання заявки-розрахунку страхувальником	Дата фінансування Фондом	Тривалість фінансування
1	28.01.2014	14.02.2014	07.03.2014	порушено термін фінансування до 10 днів.
2	27.04.2014	15.05.2014	30.05.2014	порушено термін фінансування до 10 днів.
3	25.05.2014	11.07.2014	31.07.2014	порушено термін фінансування до 10 днів.
4	15.07.2014	13.08.2014	27.08.2014	до 10 днів.
5	28.08.2014	15.09.2014	30.09.2014	порушено термін фінансування до 10 днів.
6	29.09.2014	23.10.2014	07.11.2014	порушено термін фінансування до 10 днів.
7	08.10.2014	13.11.2014	27.11.2014	до 10 днів.
8	26.11.2014	18.12.2014	17.01.2015	порушено термін фінансування до 10 днів.
9	06.01.2015	28.01.2015	19.02.2015	порушено термін фінансування до 10 днів.

Джерело: аналітична документація з обліку підприємства ТОВ «Сібекс» Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

давець нараховує суми матеріального забезпечення та оформлює заяву-розрахунок [7]. При опрацюванні цього документу здійснюється перевірка правильності заповнення реквізитів та інформації про сплату підприємством єдиного соціального внеску. Фінансування страхувальників, відповідно до Порядку, має здійснюватися протягом 10 робочих днів після надходження заявки-розрахунку. Нами здійснено аналіз стану подання підприємством (ТОВ «Сібекс») заявок-розрахунків та надходження коштів від Фонду у 2014–2015 рр. (Таблиця 2).

Таким чином, як свідчить інформація, представлена у таблиці 2, відшкодування працівнику допомоги з Фонду здійснюється в термін, що перевищує 30 днів, а затримка виплат може бути як з вини підприємства, оскільки необхідно подавати додатково розрахунок, так і з вини Фонду. Виникає логічне запитання: яким чином можна скоротити тривалість цих виплат? Оптимальним варіантом вважаємо передбачити у нормативних документах можливість спільного фінансування спеціального рахунку, як підприємством так і Фондом. Так, при отриманні лікарняного листка від працівника в бухгалтерії підприємства нараховують суму допомоги, що фінансується як за рахунок підприємства, так і за рахунок Фонду. При визначенні суми допомоги за рахунок Фонду підприємство подає заявку-розрахунок, та у випадку правильності її оформлення може перерахувати ці кошти на спеціальний рахунок і виплатити допомогу застрахованій особі, не очікуючи ці кошти від Фонду. При надходженні коштів з Фонду в рахунок компенсації виплат оформляється платіжне доручення на повернення коштів на поточний рахунок підприємства. Таким чином, суттєво скорочується тривалість виплат працівнику.

Іншою позитивною стороною цієї пропозиції є узгодження інформації щодо виплати допомоги у Додатку 4 та у формі 1ДФ. Враховуючи, що нарахування лікарняних та їх виплата не збігаються в одному звітному місяці, або навіть кварталі, підприємство не може включати їх суми у Додаток 4, оскільки одночасно виникає зобов'язання щодо сплати ЄСВ у частині утримань 2%, які необхідно сплатити до 20 числа місяця, наступного за звітним, та податку з доходів фізичних осіб, який необхідно перерахувати не пізніше 30 днів наступного місяця. Тому, якщо Фондом не відшкодовуються кошти в ці терміни щодо єдиного соціального внеску та податку з доходів фізичних осіб виникає недоїмка та штрафні санкції за порушення термінів сплати податків і зборів. Тому підприємства відображають у Додатку 4 допомогу з тимчасової непрацездатності в тому періоді, в якому здійснюється її фінансування з Фонду. Проте, якщо звітні періоди відповідають різним кварталам, тоді виникає розбіжність між інформацією, що включена у форму 1ДФ та у Додаток 4. Крім того, на запити фіскальної служби необхідно давати пояснення щодо цих розбіжностей. У випадку запровадження можливості спільного фінансування витрат на виплату допомоги страхувальникам, можна уникати таких розбіжностей та об'єктивно відображати доходи працівникам відповідно до періодів їх нарахування та уникати розбіжностей між звітними формами. Крім того, цей порядок дозволить частково зняти напругу щодо інформації про затримки виплат з боку Фонду.

На нашу думку, необхідно при відшкодуванні коштів із Фонду до заявки-розрахунку подавати копії первинних документів, на підставі яких нараховується допомога. Тоді працівники Фонду могли

б оперативнo здійснювати перевірки правильності нарахування такої допомоги, упереджувати зловживання при отриманні лікарняних листків і виплати допомоги за ними та позбавити підприємства додаткових перевірок, оскільки, за даними спеціалістів Фонду, певна частина коштів спрямовується на оплату незаконних лікарняних [4].

На думку О. Золотарьової, одним із кроків на шляху зменшення зловживань та забезпечення прозорості оформлення лікарняних має стати Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності [8; 9]. Запровадження такого реєстру, як зазначає автор, «дозволить лікарям вносити в електронну мережу необхідні відомості про пацієнтів, історію хвороби та ускладнити випадки маніпулювання з лікарняними, до того ж – систематизує інформацію про захворюваність в Україні» [8].

Висновки та подальші дослідження. Розвиток системи соціального страхування в Україні зумовлений тісною його залежністю від соціальної політики держави та обмеженості останньої у матеріальній забезпеченості населення при настанні страхових ризиків. З метою удосконалення соціального страхування доцільно врахувати такі пропозиції: якнайшвидше об'єднати в одній установі фонди, які надають однакові страхові послуги; передбачити у нормативних документах можливість спільного фінансування фондами та підприємством спеціального рахунку з метою прискорення виплат застрахованим особам та узгодження податкової звітності; надати повноваження фондам здійснювати оперативний контроль первинних документів, які надають право на здійснення виплат під час подання заявки-розрахунку, з метою оптимізації як перевірок, так і їх наслідків; переглянути джерело фінансування апарату управління фонду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Керунова В. Соціально-економічні питання вдосконалення системи соціального страхування / В. Керунова [Текст] / Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 78-84.
2. Про загальнообов'язкове державне страхування з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням [Електронний ресурс] : Закон України від 18.01.2001 р. № 2240-III ВР. – Режим доступу : www.liga-zakon.com.ua.
3. Шаварина М.П. Проблеми та шляхи вдосконалення соціального страхування з тимчасової втрати працездатності / М.П. Шаварина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/49.pdf>.
4. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fse.gov.ua/fse/control/main/uk/index/>.
5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 08.07.2010 № 2464-VI ВР. – Режим доступу : www.liga-zakon.com.ua.
6. Звітні дані Кам'янець-Подільської виконавчої дирекції Хмельницького обласного відділення ФСС ТВР за 2011–2014 рр.
7. Порядок фінансування страхувальників для надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fse.gov.ua/fse/control/main/uk/index/>.
8. Золотарьова О.В. Особливості процедури контролю за витрачанням коштів фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та шляхи її вдосконалення / Золотарьова О.В., Нікітіна Т.М., Лотоцька Т.А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2087>.
9. Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності, затвердженого наказом МОЗУ від 28.10.2011 р. № 716 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE20259.html.